

Anmeldelse af: Läsa, skriva, tala

AF KLARA KORSGAARD, LEDER AF NATIONALT VIDENSCENTER FOR LÆSNING

Ragnhild Söderbergh (2009) *Läsa, skriva, tala*. Gleerups, Malmö

Allerede i 1960'erne blev den svenske professor i børnesprog Ragnhild Söderbergh kendt i "læseverdenen", fordi hun lærte sin egen datter at læse i en alder af 2 år. Hun præsenterede barnet for ordkort med nære og kære ord, og hurtigt kunne den lille pige skelne mellem mamma og pappa, søsters navn osv. Ordene blev lagt i en særlig æske, taget op igen og igen, repeteret, leget med og udbygget. Barnet genkendte ordbilledet og knækkede den alfabetiske kode ved efterhånden at opbygge et lager på op mod hundrede ord.

Nu er Söderbergh aktuel igen. I og for sig ikke med en fornyelse af metoden ordkort – eller ordlappar, som det meget charmerende hedder på svensk. Der er ikke sket nyt i selve metoden i de 50 år, der er gået. Men der er sket nyt i konteksten og dermed i holdningen til, hvordan børn tilegner sig skriftsprog. Carina Fast kortlagde og beskrev i en disputats syv børns tekstorienterede aktiviteter i hjem, institution og skolestart¹. Hun har nogle markante betragtninger om de kompetencer, barnet lærer sig uden for skolens kontekst. Kompetencer, der ikke nødvendigvis agtes af det etablerede skolesystem. Carina Fast ser børns tilegnelse af skriftsproget i et interaktionistisk perspektiv, hvor hjemmet spiller en afgørende rolle. Barnet indkultureres i skriftsprogets verden i den daglige kontakt med en voksen.

Og her bliver Söderbergh aktuel igen. 50 år gamle tanker og forskning finder forhåbentlig nu den kontekst, hvor resultaterne kommer børnene til gode. Men teorierne er ældre end det. Ragnhild Söderbergh blev i 60'erne inspireret af

en svensk præst, der i år 1800 under pseudonymet Cadmus udgav et lille julehæfte med beskrivelse af, hvordan hjemmet kunne lære børn at læse. Dengang meget aktuel, fordi det rent faktisk var hjemmets opgave at lære børn at læse. Siden blev det skolens privilegium at lære børn at læse, og hjemmene måtte pænt holde sig tilbage. Det blev ifølge Söderberghs historiske oversigt tabu at lade børnene

knække skriftsprogets kode uden for skolens mure.

Det talte sprog

Söderberghs bog: *Läsa, skriva, tala* er delt op i tre dele. Første del handler om talesproget og beskriver, hvordan det lille barn med støttende samspil fra en voksen lærer at tale. I et trygt miljø med leg og glæde støtter og hjælper den voksne barnet ved at gentage

og gentage nye og kendte ord, synge og lege. Barnet svarer med pludren og mimik og eksperimenterer med lyde og gentagelser, og på kort tid har barnet opbygget et omfattende ordforråd. Denne del af bogen står som baggrund for beskrivelsen af, hvordan barnet kan tilegne sig skriftsproget på præcis samme måde.

Det skrevne sprog

I anden del tager Söderbergh afsæt i sin tese om, at barnet indkultureres i skriftsproget i hjemmet, præcis som det blev indkultureret i talesproget. Og det interessante er – og her bliver det virkelig interessant, at barnet kan tilegne sig de to sprog stort set samtidig! Det lille barn kan "læse" og forstå indholdet på et ordkort, før det er i stand til at sige ordet! Bogen er rig på eksempler på børn, der allerede i etårsalderen præsenteres for ordkort. I begyndelsen er det selvfølgelig de grafiske kendetegn, der hjælper barnet til at genkende mamma frem for pappa, men Söderbergh dokumenterer også, hvordan barnet ikke blot kan læse navneord, hvor det rent fysisk kan pege på en bil, en mor, en lampe eller et krus, men også kan lære de andre ordklasser og begreber. Børn, der har arbejdet med ordkort, får meget hurtigt et stort ordforråd. De sidder ikke og fedter med 10 eller 20 ordkort men med flere hundrede kort med enkeltord eller sætninger. Söderberghs påstand er, at barnet gennem denne metode kommer til at knække den alfabetiske kode og dermed forstår sammenhængen mellem lyd og bogstav, der er betingelsen for at kunne læse ukendte ord. Barnets metasproglige opmærksomhed udvikles og udfordres ved, at de ikke blot har et ordkort med *bil* men også et med *bilen*. De erfarer sig til at skelne endelser og andre forskelle på ord. Metoden er brugt af andre end Söderbergh og på andre grupper end et-sprogede småbørn. To-sprogede børn har med ordkort lynhurtigt tilegnet sig et stort ordforråd på to sprog, og døve børn har stor fordel af metoden og kan lære at læse på den måde. Eksemplerne er ret fantastiske.

Skriftsprogsindlæring

Tredje del af bogen er et forsvar for metoden, der fra mange sider er blevet kritiseret ikke blot i Sverige. Kritikere har

ment, at metoden kan være skadelig for børns naturlige udvikling, at øjenmuskulaturen ikke er udviklet til at læse så tidligt, at det går ud over børns sociale relationer osv., argumenter, som Söderbergh samler under betegnelsen: det sociokulturelle tabu mod læsning. Resultaterne fra blandt andet Öjaby förskola har imidlertid i de seneste tiår medvirket til at reducere modstanden, og der er en stigende accept af, at tidlig tilegnelse af skriftsprog er en fordel for barnet, og at skriftsproget ikke kan og skal reduceres til skolens verden.

Bogen er ikke særlig omfangsrig (170 sider), om end den kommer rundt om mange områder: barnets talesprogsudvikling, skriftsprogets historie, Vygotskys biografi, Margaret Clarks undersøgelse af fælles kendetegn ved 38 skotske børn, der havde lært sig at læse før skolestart og meget andet. Det kan være en svaghed ved bogen, at den vil så meget – og så meget forskelligt. Til gengæld er metoden ordkort ikke detaljeret beskrevet, hvis man ser bort fra beskrivelsen af, hvordan den svenske præst beskrev metoden i år 1800. Söderbergh har tidligere skrevet om metoden i sine bøger, Kjeld Kjertmann har skrevet om det på dansk, og Öjaby förskola har tilsvarende beskrevet arbejdet med ordkort. Så det er ikke Söderberghs ærinde at beskrive metoden i denne bog. Men hun ønsker med denne bog at sætte sin 50 år gamle metode ind i den moderne literacykontekst, hvor den rettelig hører hjemme. Skriftsprogstilegnelse er en indkulturering, der finder sted i og udenfor hjemmet, og skolens tabu er ophævet. I dag har en del børn knækket koden før første klasse, og det må skolen forholde sig til. At vi så kan tage fat på at lempe børnene ind i skriftsproget ikke bare i børnehaveklassen eller i børnehaven, men derhjemme i børnenes allerførste år, er stærkt inspirerende.

Noter

¹ Carina Fast: Sju barn lär sig läsa och skriva, 2007

